

Hana Rožman, Khalifatulloh Fiel'ardh, Milena Košak Babuder, Karmen Javornik, Hiroki Fujii in Gregor Torkar

Izobraževanje učiteljev za trajnostni razvoj: analiza kurikula dveh študijskih programov Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani

Povzetek: Študija predstavlja analizo zastopanosti ciljev trajnostnega razvoja v učnih načrtih dveh študijskih programov izobraževanja učiteljev (Razredni pouk ter Specialna in rehabilitacijska pedagogika) na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani. Za analizo je bil izdelan in uporabljen seznam ključnih besed, ki predstavljajo 17 ciljev trajnostnega razvoja. Rezultati kažejo, da se učni načrti osredotočajo predvsem na cilj trajnostnega razvoja 4 – Kakovost izobraževanja, manj ali nič pa na preostale cilje. Posamična obravnava ciljev trajnostnega razvoja in njihova večja zastopanost v izbirnih predmetih kaže na pomanjkanje sistemske obravnave in obrobno tematik trajnostnega razvoja v študijskih programih izobraževanja učiteljev. Študija poudarja tudi potrebo po nadaljnjih raziskavah, da bi bolje razumeli, zakaj trajnostni razvoj v študijskih programih izobraževanja učiteljev ni bolje zastopan.

Ključne besede: cilji trajnostnega razvoja, trajnostni razvoj, učni načrti, izobraževanje učiteljev

UDK: 371,12

Znanstveni prispevek

Hana Rožman, raziskovalka, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Kardeljeva ploščad 16, SI-1000 Ljubljana, Slovenija; e-naslov: hana.rozman@pef.uni-lj.si

Dr. Khalifatulloh Fiel'ardh, docent, Univerza v Okajami, Podiplomska pedagoška šola, 3-1-1 Tsushima-naka, Kita-ku, 700-8530 Okayama-shi, Japonska; e-naslov: aldi@okayama-u.ac.jp

Dr. Milena Košak Babuder, docentka, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Kardeljeva ploščad 16, SI-1000 Ljubljana, Slovenija; e-naslov: milena.kosak-babuder@pef.uni-lj.si

Karmen Javornik, asistentka, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Kardeljeva ploščad 16, SI-1000 Ljubljana, Slovenija; e-naslov: karmen.javornik@pef.uni-lj.si

Dr. Hiroki Fujii, redni profesor, Univerza v Okajami, Podiplomska pedagoška šola, 3-1-1 Tsushima-naka, Kita-ku, 700-8530 Okayama-shi, Japonska; e-naslov: fujii-hi@okayama-u.ac.jp

Dr. Gregor Torkar, izredni profesor, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Kardeljeva ploščad 16, SI-1000 Ljubljana, Slovenija; e-naslov: gregor.torkar@pef.uni-lj.si

Uvod

Raziskava, ki jo predstavljamo, je bila izvedena v okviru bilateralnega projekta Japonska-Slovenija pri ARRS z naslovom *Razvoj kazalnikov za celovit institucionalni pristop pri izobraževanju učiteljev za vzgojo in izobraževanje za trajnostni razvoj: na poti k doseganju ciljev trajnostnega razvoja* (BI-JP/21-23-003). Ideja za raziskavo je nastala na Univerzi v Okajami na Japonskem, ki je nosilka Unescove Katedre za raziskave in izobraževanje za trajnostni razvoj in velja za center odličnosti na področju izobraževanja učiteljev za vzgojo in izobraževanje za trajnostni razvoj (VITR) na azijsko-pacifiškem območju. Ustanovila je azijsko-pacifiški okvirni program izobraževanja učiteljev za VITR, ki vključuje 34 institucij iz 16 držav azijsko-pacifiške regije. V letu 2019 so navezali stike s predstavniki Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani, ki je od 2015 tudi članica Unescove Katedre za izobraževanje za trajnostni življenjski slog s sedežem na Inland Norway University of Applied Sciences na Norveškem. Iz skupnih strokovnih srečanj in izmenjav izkušenj v Sloveniji in na Japonskem je nastal bilateralni projekt, sofinanciran prek ARRS. V okviru doseganja skupnih ciljev projekta je na dveh sodelujočih univerzah potekala tudi analiza zastopanosti ciljev trajnostnega razvoja v učnih načrtih predmetov študijskih programov za izobraževanje učiteljev. Izsledke za Slovenijo predstavljamo v tem prispevku, kjer v uvodu orišemo trajnostni razvoj v mednarodnem kontekstu, razvoj vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj ter pomen izobraževanja učiteljev za trajnostni razvoj, s čimer želimo raziskavo in njen pomen umestiti v mednarodni kontekst.

Kratek pregled mednarodnih deklaracij in drugih prizadevanj za trajnostni razvoj

Pojem trajnostni razvoj je v uporabi že 50 let, prvič je bil omenjen v začetku sedemdesetih let v poročilu *Meje rasti*, ki ga je Rimski klub objavil leta 1972 (Meadows idr. 1972). V poročilu so predstavili nekaj scenarijev za globalno trajnostnost, ki temeljijo na računalniškem modelu simulacij interakcij petih globalnih

podsystemov, in sicer prebivalstva, proizvodnje hrane, industrijske proizvodnje, onesnaževanja in porabe neobnovljivih naravnih virov. Med pomembnejšimi dokumenti gre izpostaviti *Svetovno listino o naravi* (World Charter for Nature) iz 1982, ki navaja načela, ki bi jih moralo človeštvo upoštevati pri poseganju v naravo. Listina je bila povod za ustanovitev posebne komisije Združenih narodov (ZN), katere naloga je bila predlagati dolgoročne okoljske strategije za doseganje trajnostnega razvoja do leta 2000 in pozneje. Naloga komisije je bila tudi priporočiti načine za tesnejše sodelovanje med državami na različnih stopnjah gospodarskega in družbenega razvoja s ciljem doseganja skupnih in medsebojno podpirajočih se ciljev, pri čemer so v ospredju odnosi med ljudmi, viri, okolje in razvoj. Komisija ugotavlja, da »številni sodobni razvojni trendi puščajo vedno več ljudi revnih in ranljivih, medtem ko sočasno poslabšujejo razmere v okolju. Kako naj tak razvoj služi svetu prihodnjega stoletja, na katerem bo živelo dvakrat več ljudi, odvisnih prav od tega okolja?« (WCED 1987) Komisija je kasneje sprejela formalno ime Svetovna komisija Združenih narodov za okolje in razvoj (World Commission on Environment and Development, WCED). Leta 1987 izdala poročilo *Naša skupna prihodnost* (Our Common Future), kjer je trajnostni razvoj definiran kot razvoj, ki zadovoljuje potrebe sedanjega človeškega rodu, ne da bi ogrozili možnosti prihodnjih rodov pri zadovoljevanju njihovih potreb (WCED 1987).

Trajnostni razvoj je težnja, da bi dosegli uravnoteženje ciljev človeškega razvoja z ohranjanjem naravnih sistemov, ki zagotavljajo vire in ekosistemske storitve, od katerih sta odvisna družba in gospodarstvo (WCED 1987; MEA 2005). Za uresničitev te težnje so Združeni narodi na konferenci o trajnostnem razvoju (Rio+20) sprejeli 17 ciljev trajnostnega razvoja (CTR) do leta 2030 (ZN 2015). Ti so bili prvič predstavljeni v *Agendi 2030*, ki so jo septembra 2015 sprejeli Združeni narodi. V 17 CTR so zajeti odločilni cilji za napredek človeštva in ohranitev okolja po področjih: ljudje, planet, blaginja, mir in partnerstvo.

Trajnostni razvoj vključuje vsaj tri vidike: okoljskega, družbenega in ekonomskega (Milner-Gulland in Rowcliffe 2007). Tridimenzionalnost trajnostnega razvoja mora biti osrednje vodilo pri vključevanju CTR v učne načrte. Prikaz CTR v obliki poročne torte (Azote for Stockholm Resilience Centre, Univerza v Stockholmu), kjer je 17 CTR razdeljenih na tri dimenzije (biosfero, družbo in ekonomijo), ter na vrhu torte partnerstvo za doseganje ciljev so nam lahko v pomoč pri zagotavljanju večdimenzionalne obravnave CTR v učnih načrtih. Zagotavljata namreč celovitejšo implementacijo različnih ciljev in dimenzij trajnostnega razvoja, ki lahko temeljijo na različnih, pogosto nasprotujočih si vrednotah.

Trajnostni razvoj v Evropski uniji

Evropska unija (EU) sodi med tiste mednarodne akterje, ki si zelo prizadevajo za doseg CTR (Council of the European Union 2016). EU je bila dejavna že v procesu oblikovanja CTR in se je zavezala, da bo sprejela skupen pristop k svojim politikam na področju humanitarne pomoči, razvoja, migracij, trgovine, naložb, infrastrukture, izobraževanja, zdravja in raziskav ter izboljšala horizon-

talno usklajenost med EU in državami članicami, med katerimi je tudi Slovenija. Evropska komisija je konec leta 2019 sprejela evropski zeleni dogovor, ki je sveženj političnih pobud, ki naj bi EU usmerile proti zelenemu prehodu in jo do leta 2050 pripeljale do končnega cilja – podnebne nevtralnosti. Redno spremljanje napredka na področju trajnostnega razvoja na ravni EU in v posameznih državah članicah temelji na naboru kazalnikov CTR, ki vključuje 100 kazalnikov (Eurostat 2020). Voditelji držav članic EU so 21. julija 2020 dosegli dogovor o obsežnem svežnju finančnih sredstev za obnovo in okrevanje Evrope, poimenovan NextGeneration-EU. Tudi v Sloveniji je bil sprejet načrt za okrevanje in odpornost (NOO 2021), ki je nacionalni program reform in naložb, katerega cilj je ublažiti gospodarske in socialne posledice pandemije covida-19 v Sloveniji. Z ukrepi naj bi do 2026 podprli dolgoročno trajnostno rast in naslovili izzive zelenega ter digitalnega prehoda. NOO predvideva tudi reformo vzgojno-izobraževalnega sistema za zeleni in digitalni prehod, katere cilj je učencem in učiteljem zagotoviti nove kompetence, zlasti na področju digitalizacije, trajnostnega razvoja in finančne pismenosti.

Kljub smelim načrtom in obljubam pa na evropski zeleni dogovor in z njim povezane ukrepe letijo številne kritike, predvsem na ideje o »zeleni rasti« oziroma ločitvi rasti od okoljskih pritiskov (Brumen 2020; Hickel in Kallis 2020; Jackson in Victor 2019; Liegey idr. 2023).

Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj

Izobraževanje je neločljiv vidik trajnostnega razvoja (UNESCO 2002). Združeni narodi so leta 1992 izdelali akcijski načrt za trajnostni razvoj z naslovom *Agenda 21*, ki poudarja vlogo izobraževanja, ozaveščanja in usposabljanja javnosti pri trajnostnem razvoju. V poglavju 36 pozivajo izobraževalce, da naj vzgojo in izobraževanje preusmerijo v trajnostni razvoj. Prepoznana je bila tudi pomembna vloga učiteljev in njihovega izpopolnjevanja (ZN 1992). Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj (VITR) je pri uresničevanju CTR izrednega pomena, saj moramo vsem enakopravno zagotoviti kakovostno izobrazbo ter spodbujati možnosti vseživljenjskega učenja za vsakogar. Cilj je, da bodo do leta 2030 vsi mladi in precejšen delež odraslih znali pisati, brati in računati. Vsi učeči se morajo pridobiti tudi znanje in spretnosti, potrebne za spodbujanje trajnostnega razvoja in doseganje ciljev trajnostnega razvoja (ZN 2015).

Naslednja pomembna pobuda Združenih narodov je bila *Deklaracija o desetletju vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj* (DVITR), ki je potekala od leta 2005 do 2014. DVITR je bil naslednji poskus Unesca, da spodbudi vzgojo in izobraževanje v smeri trajnosti ob vse hujši svetovni krizi zaradi pretirane uporabe naravnih virov, revščine, nasilja in neenakosti (UNESCO 2014). Cilj desetletja je bil vključiti načela, vrednote in prakse trajnosti v vsa področja vzgoje in izobraževanja, s ciljem spodbujanja sprememb za zagotovitev okoljske celovitosti, ekonomske sposobnosti preživetja in socialne pravičnosti za sedanje in prihodnje generacije.

Globalni akcijski program (GAP) o VITR je sledil DVITR in je del širše izobraževalne agende Unesca do leta 2030. Splošni cilj GAP je pritegniti pozornost in ukrepati v zvezi z VITR po vsem svetu, na vseh ravneh in področjih vzgoje in izobraževanja (UNESCO 2018), vključno z zgodnjim otroštvom, primarnim, srednjim, poklicnim in visokošolskim izobraževanjem. GAP ima dva cilja in pet prednostnih področij ukrepanja (UNESCO 2018). Za izobraževalce je še posebej pomemben cilj vsem omogočili pridobitev znanja, spretnosti, vrednot in odnosov za prispevanje k trajnostnemu razvoju (ZN 2015).

Načrt, imenovan *Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: kažipot* (UNESCO 2021a), obsega pet prednostnih področij: (1) razvoj politik, (2) preoblikovanje učnih okolij, (3) krepitev kompetenc izobraževalcev, (4) opolnomočenje in mobilizacija mladih ter (5) pospeševanje delovanja na lokalni ravni. V načrtu je izpostavljen celovit institucionalni pristop k trajnostnemu razvoju (Kohl et al. 2021; Holst 2022; UNESCO 2021a, 2021b). Ta pristop usmerja pozornost na potrebo po celostnem in integriranem pristopu k vključevanju trajnostnega razvoja v vzgojno-izobraževalni sistem, in sicer ne le pri posameznih predmetih ali programih, temveč na ravni celotne institucije (UNESCO 2021a, 2021b).

EU in njene države članice poudarjajo svojo zavezo, da bo VITR prednostna naloga v vzgoji in izobraževanju. Zato je bilo leta 2022 sprejeto *Priporočilo za spodbujanje učenja za zeleni prehod in trajnostni razvoj* (Council of the European Union 2022). Priporočilo je ključna politična izjava, ki poudarja vlogo izobraževanja in usposabljanja pri doseganju ciljev evropskega zelenega prehoda in temelji zlasti na novem referenčnem okviru kompetenc za trajnostnost (Bianchi idr. 2022). Referenčni okvir vključuje štiri medsebojno povezana področja kompetenc: poosebljanje vrednot trajnostnosti, sprejemanje kompleksnosti v trajnostnosti, zamišljanje trajnostnih prihodnosti in ukrepanje za trajnostnost. Vsaka članica EU je trenutno v postopku izvajanja priporočila.

Tudi v slovenskem izobraževalnem sistemu je izpostavljena pomembnost izobraževanja in usposabljanja za samostojno življenje učencev, kar vključuje človekov odnos do narave in do samega sebe (Krek in Metljak 2011). Smernice vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj od predšolske vzgoje do douniverzitetnega izobraževanja iz leta 2007 že v uvodu poudarjajo, da je strategija razvoja Slovenije zasnovana na trajnostnem razvoju kot osrednji perspektivi, ki vključuje gospodarsko vitalnost, pravičnost, socialno kohezijo, varstvo okolja in trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri. V smernicah je izpostavljeno, da sta za njihovo uresničevanje pomembna aktivno vključevanje učiteljev in drugih delavcev šole (Smernice 2007, str. 4) ter zagotavljanje kakovostne ponudbe programov za njihovo usposabljanje v okviru nadaljnjega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju (prav tam, str. 7). Trajnostni razvoj v visokošolskem izobraževanju je velik izziv v sedanjosti in tudi v prihodnosti, saj je trajnostni razvoj v visokošolskem izobraževanju šele v zametkih (Terlevič idr. 2015). Študenti, prihodnji diplomanti, ki bodo pri svojem delu sprejemali pomembne odločitve in odločali o življenju v prihodnosti, trajnostni razvoj najpogosteje razumejo v ožjem smislu, predvsem poznajo okoljski vidik trajnostnega razvoja, druge vidike pa le površinsko (Terlevič idr. 2015; Bezeljak idr. 2020).

Izobraževanje učiteljev za trajnostni razvoj je tesno povezano s celovitim institucionalnim pristopom k trajnostnemu razvoju (Rieckmann 2019), ki vključuje učne načrte in programe, pedagoško osebje, organizacijsko strukturo in kulturo institucije. Osrednji cilj izobraževanja učiteljev za trajnostni razvoj je opolnomočiti učitelje z znanjem in spretnostmi, potrebnimi za pripravo učencev na spopadanje z globalnimi družbeno-okoljskimi izzivi, ki jih zajemajo cilji trajnostnega razvoja (Fischer 2022). Avtor meni, da je opolnomočenje učiteljev za poučevanje o trajnostnem razvoju nujno. Učitelji potrebujejo poglobljeno razumevanje načel in praks trajnostnega razvoja. Posledično bi morali biti študijski programi izobraževanja učiteljev za trajnostni razvoj oblikovani tako, da so skladni s celovitim institucionalnim pristopom k trajnostnemu razvoju ter da pedagoškim delavcem zagotavljajo potrebno poznavanje, usposobljenost in kompetence za vključevanje trajnostnega razvoja v poučevanje (prav tam).

Predhodne raziskave (Fischer 2022; Korthagen 2010) so opozorile na pomanjkanje študij, ki bi se ukvarjale z vprašanjem, kako znanstvena spoznanja na področju izobraževanja učiteljev za trajnostni razvoj učinkovito prenesti v prakso. To pomanjkanje prenosa med empiričnimi raziskavami in pedagoško prakso lahko ovira razvoj študijskih programov. Za odpravo opisane pomanjkljivosti je učinkovit korak analiza obstoječih programov in učnih načrtov, ki lahko pomaga pri zapolnitvi vrzeli v programih izobraževanja učiteljev (Mcgarr 2010). Poleg tega se lahko analiza učnih načrtov uporabi tudi za ocenjevanje učinkovitosti programov izobraževanja učiteljev za trajnostni razvoj, tako da se opredelijo področja, ki jih je treba izpopolniti. S tem je mogoče študijske programe bolje uskladiti s CTR. Poleg ugotavljanja področij za izboljšave lahko analiza učnih načrtov zagotovi tudi okvir za usmerjanje razvoja novih študijskih programov in učnih gradiv (Fischer 2022).

Cilji raziskave

V raziskavi uporabljamo CTR kot referenčni okvir za analizo njihove zastopanosti v učnih načrtih obveznih in izbirnih predmetov študijskih programov Razredni pouk ter Specialna in rehabilitacijska pedagogika na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani. CTR zagotavljajo univerzalni referenčni okvir za trajnostni razvoj in so splošno priznani kot vodnik za reševanje globalnih izzivov trajnostnosti. Z ocenjevanjem skladnosti učnih načrtov za izobraževanje učiteljev s CTR želimo zagotoviti celostno razumevanje ključnih vprašanj, povezanih s trajnostnim razvojem. Ugotovitve te raziskave bodo ponudile dragocen vpogled v trenutno stanje na področju izobraževanja učiteljev za trajnostni razvoj na fakulteti in nakazale področja, ki jih je treba v prihodnje v učnih načrtih izboljšati.

Raziskovalna vprašanja

- Kakšna je zastopanost CTR v učnih načrtih analiziranih študijskih programov za izobraževanje učiteljev?

- Ali obstajajo razlike v zastopanosti CTR med analiziranimi študijskima programoma za izobraževanje učiteljev?
- Ali obstajajo razlike v zastopanosti CTR med analiziranimi učnimi načrti obveznih in izbirnih predmetov v študijskih programih izobraževanja učiteljev?
- Ali obstajajo razlike v zastopanosti CTR glede na posamezne sklope analiziranih učnih načrtov (vsebina, cilji in kompetence, rezultati, literatura)?
- Koliko je predmetov z učnimi načrti, ki vsebujejo dva ali več CTR?

Metoda dela

Za ugotavljanje zastopanosti CTR v učnih načrtih je bila uporabljena kvalitativna vsebinska analiza učnih načrtov (Krippendorff 2018), ki je dobro uveljavljena in široko uporabljana metoda za analizo kvalitativnih podatkov. Analiza vključuje vse učne načrte obveznih (A – obvezni splošni predmet, B – obvezni strokovni predmet) in izbirnih (C – strokovni izbirni predmet, D – splošni izbirni predmet) predmetov v študijskem letu 2021-2022 iz dveh študijskih programov: Razredni pouk (RP) ter Specialna in rehabilitacijska pedagogika (SRP) na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani. Pri izboru študijskih programov smo se osredinili na ciljno skupino osnovnošolcev, ki jih diplomanti analiziranih programov poučujejo v osnovni šoli in osnovni šoli z nižjim izobrazbenim standardom.

Interdisciplinarna ekipa strokovnjakov s področij vzgoje in izobraževanja, naravoslovja, družbenih in humanističnih ved z obeh univerz je oblikovala seznam ključnih besed, povezanih s CTR (Priloga 1), ki so bile podlaga za prepoznavanje in nadaljnjo analizo vsebin, povezanih s CTR, v analiziranih učnih načrtih.

Z iskanjem po ključnih besedah smo pridobili 1502 zadetkov (RP – 829, SRP – 673). Vsak sestavek iz učnega načrta, ki vsebuje zadek (ključno besedo), smo analizirali s pomočjo opisov 17 ciljev ter 169 podciljev trajnostnega razvoja (ZN 2015) ter ustrezne kodirali v eno od 18 kategorij (poleg 17 kategorij CTR še kategorija splošno – SPL, glej Priloga 1). Zbrane podatke za slovenske učne načrte sta neodvisno analizirala in kodirala dva slovenska raziskovalca, v redkih primerih pa so bila morebitna neskladja pri kodiranju odpravljena z razpravo in soglasjem. V razpravo sta bila vključena tudi dva japonska raziskovalca, da bi dosegli širše soglasje in razrešili morebitne razlike v kodiranju med državama. Interdisciplinarni pristop pri oblikovanju seznama ključnih besed zagotavlja večjo zanesljivost in vsebinsko veljavnost zbranih podatkov.

Analiziranih je bilo skupaj 195 učnih načrtov, ki so bili na voljo v digitalni obliki. Raziskovalca sta v procesu kodiranja izločila 1014 zadetkov ključnih besed. Na primer: »Ovrednotiti in kategorizirati glasbena dela otrok« pri CTR 4 za ključno besedo »otrok«. Pri CTR 10 sta za ključno besedo »enakost« izločila vse zadetke, ki govorijo o enakosti kot sinonimu podobnosti: »Z ustrezno izbiro iger le-te otrokom pomagajo pri spoznavanju in utrjevanju pojmov enakosti, različnosti, podobnosti in relacij (karte, domino, loto ...).« Za vsak CTR so v Prilogi 1 priloženi ključne besede in primeri prepoznanih vsebin iz učnih načrtov.

Pri obdelavi opredeljenih 488 kod smo upoštevali naslednje spremenljivke – poleg števila predmetov sta nas zanimala tudi vrsta predmeta (A – obvezni splošni predmet, B – obvezni strokovni predmet, C – strokovni izbirni predmet, D – splošni izbirni predmet) ter del učnega načrta, ki kodo zajema (vsebina, cilji in kompetence, rezultati, literatura). Pridobljene podatke smo obdelali na deskriptivni ravni. Predstavljeni so grafično ali tabelarično. Pri opredelitvi števila predmetov, ki obravnavajo posamezen CTR (slike 1–3, tabeli 1 in 2), smo upoštevali samo prisotnost ali odsotnost kode oziroma kod za posamezen CTR.

Rezultati

Analiza vključenosti ciljev trajnostnega razvoja v učne načrte študijskih programov

Osrednji cilj raziskave je bil analizirati vključenost vsebin 17 CTR v učne načrte obveznih in izbirnih predmetov dveh študijskih programov za izobraževanje učiteljev na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani. Slika 1 prikazuje zastopanost CTR v učnih načrtih obveznih in izbirnih predmetov programov Razredni pouk (RP) ter Specialna in rehabilitacijska pedagogika (SRP). Opozorili bi, da se v analiziranih učnih načrtih zelo redko eksplicitno omenjajo pojem trajnostni razvoj in njegove izpeljanke (pojavi pri treh predmetih v RP in nič predmetih v SRP), ki jih nismo klasificirali v posamezne CTR, ampak v kategorijo splošno (SPL, glej Priloga 1). Njihova zastopanost v programu Razredni pouk je ugotovljena pri šestih predmetih, pri programu Specialna in rehabilitacijska pedagogika pa pri nobenem.

Pričakovano je v obeh analiziranih programih največja zastopanost CTR4 – Kakovostno izobraževanje. V programu Razredni pouk je opaznejša tudi zastopanost CTR10 – Zmanjšanje neenakosti in CTR11 – Trajnostna mesta in skupnosti. V programu Specialna in rehabilitacijska pedagogika je na splošno opazen manjši delež zastopanosti CTR v učnih načrtih; poleg CTR4 izstopa samo še CTR3 – Zdravje in dobro počutje. Izpostaviti gre tudi CTR, ki jih v analizi učnih načrtov nismo zaznali oziroma se v programih pojavijo največ dvakrat. To so CTR2 – Odprava lakote, CTR6 – Čista voda in sanitarna ureditev, CTR12 – Odgovorna poraba in proizvodnja, CTR13 – Podnebni ukrepi ter CTR14 – Življenje v vodi. V študijskem programu Specialna in rehabilitacijska pedagogika tudi nismo našli omembe CTR7 – Cenovno dostopna in čista energija ter CTR15 – Življenje na kopnem. Primerjava zastopanosti CTR v obveznih (A – obvezni splošni predmet, B – obvezni strokovni predmet) in izbirnih predmetih (C – strokovni izbirni predmet, D – splošni izbirni predmet) kaže, da so CTR večinsko zastopani v izbirnih predmetih. Izjema je CTR4, ki je zelo pogosto zastopan tudi v obveznih predmetih. Med enakovredno in pogostejše zastopanimi v obveznih in izbirnih predmetih analiziranih programov sta tudi CTR9 in CTR11; v programu Razredni pouk tudi CTR10, v programu Specialna in rehabilitacijska pedagogika pa CTR17.

	RP	SRP		RP	SRP		RP	SRP
1 ODPRAVA REVŠČINE 	A B C D 3 (2,2%)	1 (1,6%) 1 (1,6%)	7 CENOVNO DOSTOPNA IN ČISTA ENERGIJA 	A B 2 (1,5%) C D 1 (0,7%)		13 PODEBNI UKREPI 	A B C D	
2 ODPRAVA LAKOTE 	A B C 1 (0,7%) D 1 (0,7%)		8 DOSTOPNO DELO IN GOSPODARSKA RAST 	A B 3 (2,2%) C 3 (2,2%) D 4 (3,0%)	2 (3,3%)	14 ŽIVLJENJE V VODI 	A B 1 (0,7%) C D	
3 ZDRAVJE IN DOBRO POCUTJE 	A B 5 (3,7%) C 2 (1,5%) D 6 (4,5%)	9 (9,8%) 3 (4,9%) 3 (4,9%)	9 INDUSTRIJA, INOVACIJE IN INFRASTRUKTURA 	A 2 (1,5%) B 6 (4,5%) C 4 (3,0%) D	1 (1,6%) 6 (9,8%) 1 (1,6%) 1 (1,6%)	15 ŽIVLJENJE NA KOPNEM 	A B 1 (0,7%) C 1 (0,7%) D 2 (1,5%)	
4 KAKOVOSTNO IZOBRAŽEVANJE 	A 2 (1,5%) B 14 (10,4%) C 4 (3,0%) D 13 (9,7%)	3 (4,9%) 23 (37,7%) 6 (9,8%) 3 (4,9%)	10 ZMANJŠANJE NEENAKOSTI 	A 1 (0,7%) B 10 (7,5%) C 3 (2,2%) D 13 (9,7%)	1 (1,6%)	16 MIR, PRAVIČNOST IN MOČNE INSTITUTE 	A 1 (0,7%) B 3 (2,2%) C 3 (2,2%) D 5 (3,7%)	
5 ENAKOST SPOLOV 	A 1 (0,7%) B 3 (2,2%) C 1 (0,7%) D 3 (2,2%)	2 (3,3%) 1 (1,6%) 1 (1,6%)	11 TRAJNOSTNA MESTA IN SKUPNOSTI 	A B 8 (6,0%) C 7 (5,2%) D 7 (5,2%)	1 (1,6%) 3 (4,9%) 3 (4,9%)	17 PARTNERSTVA ZA DOSEGANJE CILJEV 	A B 3 (2,2%) C 3 (2,2%) D 1 (0,7%)	
6 ČISTA VODA IN SANITARNA UREJENOST 	A B 1 (0,7%) C D		12 ODGOVORNA PORABA IN PRODUKCIJA 	A B C 2 (1,5%) D				

Slika 1: Frekvenca in delež predmetov po študijskih programih, ki vključuje posamezne CTR (zaradi večje preglednosti smo iz prikaza izločili frekvence in deleže, enake 0 %)

Zastopanost ciljev trajnostnega razvoja po različnih sklopih učnih načrtov po študijskih programih

Tabeli 1 in 2 prikazujeta zastopanost CTR v posameznih sklopih analiziranih učnih načrtov; to so: vsebina, cilji in kompetence, predvideni študijski rezultati in študijska literatura. Neposredna primerjava študijskih programov ni smiselna, saj je bilo v programu Razredni pouk analiziranih 134 predmetov, v programu Specialna in rehabilitacijska pedagogika pa 61 predmetov. Omembo ključnih besed, ki opredeljujejo CTR, smo v obeh analiziranih študijskih programih najpogosteje zaznali v opisu vsebine učnega načrta, največkrat pri CTR4. Zastopanost ključnih besed posameznih CTR v različnih delih učnega načrta se po številu zelo razlikuje. Pogosti so primeri, ko je CTR omenjen v vsebini, ni pa omenjen med cilji in kompetencami ali predvidenimi študijskimi rezultati (na primer Tabela 2, CTR8, CTR15).

Cilji trajnostnega razvoja (CTR)	Deli učnega načrta				Skupaj
	Vsebina (f)	Cilji in kompetence (f)	Predvideni študijski rezultati (f)	Literatura (f)	
1	5	0	1	1	7
2	2	0	0	0	2
3	7	3	5	10	25
4	27	16	14	13	70
5	10	1	2	1	14
6	0	0	0	0	0
7	1	0	0	0	1
8	9	3	0	2	14
9	5	8	2	7	22
10	18	23	6	4	51
11	14	12	6	2	34
12	1	2	4	0	7
13	0	0	0	0	0
14	1	0	0	0	1
15	5	0	1	4	10
16	14	5	5	6	30
17	3	4	3	3	13
SPL	8	1	3	0	12
Skupaj	130	78	52	53	313

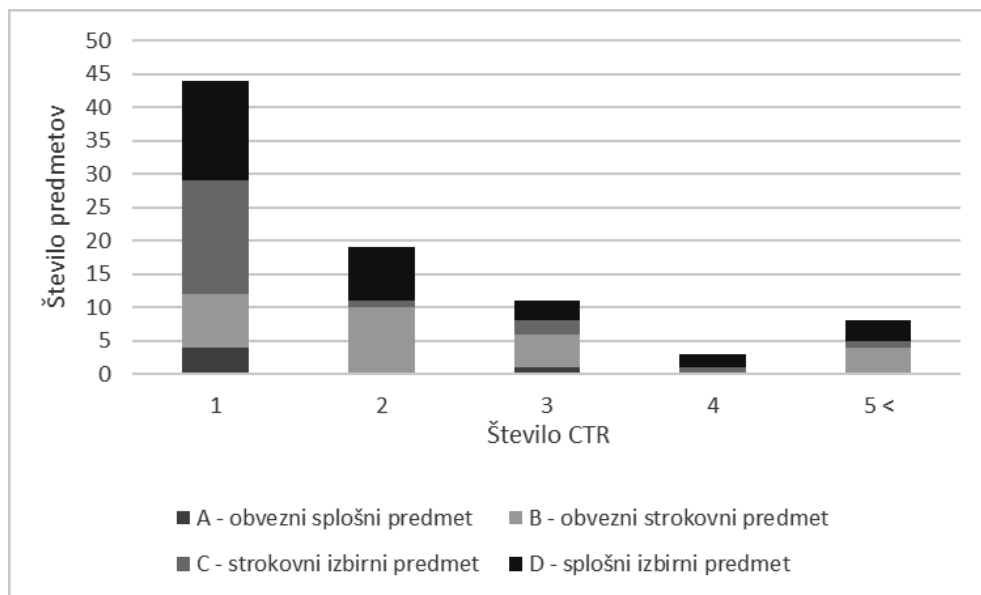
Tabela 1: Zastopanost CTR v posameznih sklopih analiziranih učnih načrtov predmetov študijskega programa Razredni pouk

Cilji trajnostnega razvoja (CTR)	Deli učnega načrta				Skupaj
	Vsebina (f)	Cilji in kompetence (f)	Predvideni študijski rezultati (f)	Literatura (f)	
1	1	0	0	1	2
2	0	0	0	0	0
3	12	2	6	7	27
4	41	6	26	21	94
5	6	3	1	1	11
6	0	0	0	0	0
7	0	0	0	0	0
8	1	0	1	0	2
9	4	5	3	1	13
10	4	5	4	0	13
11	4	3	1	0	8
12	0	0	0	0	0
13	0	0	0	0	0
14	0	0	0	0	0
15	0	0	0	0	0
16	5	2	4	3	14
17	3	3	1	1	8
SPL	0	0	0	0	0
Skupaj	81	29	47	35	192

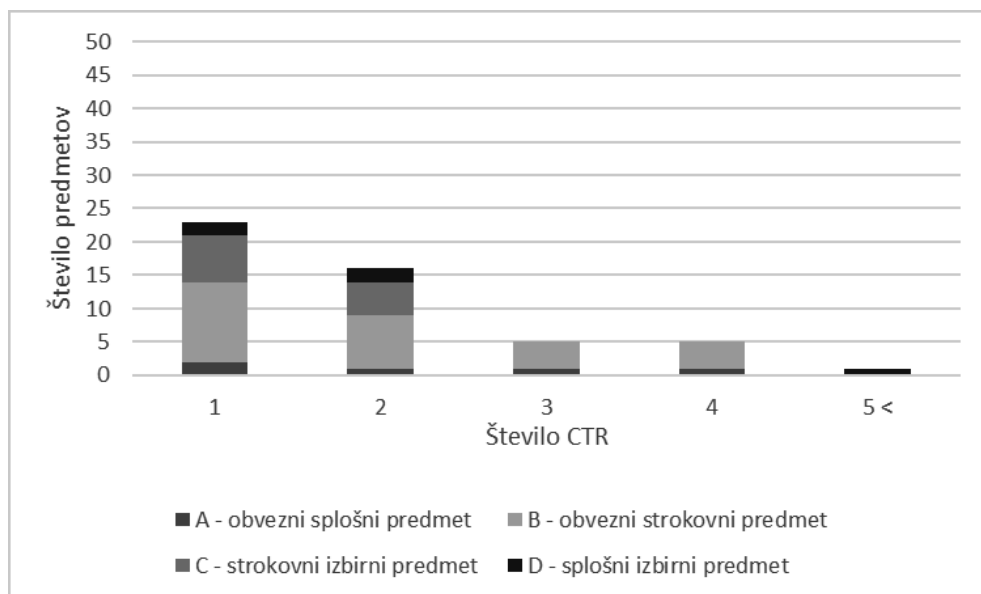
Tabela 2: Zastopanost CTR v posameznih sklopih analiziranih učnih načrtov predmetov študijskega programa Specialna in rehabilitacijska pedagogika

Zastopanost ciljev trajnostnega razvoja med obveznimi in izbirnimi predmeti po študijskih programih

S Slike 2 je razvidno, da jih od skupno 134 predmetov v študijskem programu RP 41 (30,5 %) vsebuje dva ali več CTR, od tega je 20 obveznih in 21 izbirnih predmetov. Podobno velja za študijski program SRP, za katerega rezultate prikazuje Slika 3. Od skupno 61 predmetov v študijskem programu SRP jih 27 (44,2 %) vsebuje dva ali več CTR, od tega 19 obveznih in 8 izbirnih predmetov. Pri obeh študijskih programih je opazen trend upadanja števila predmetov z večjim številom vključenih CTR.

Slika 2: Število predmetov v programu Razredni pouk, ki vsebujejo kode iz enega, dveh, treh, štirih, petih ali več ciljev trajnostnega razvoja

Slika 3: Število predmetov v programu Specialna in rehabilitacijska pedagogika, ki vsebujejo kode iz enega, dveh, treh, štirih, petih ali več ciljev trajnostnega razvoja

Diskusija in sklepi

Že v opredelitvi ciljev desetletja VITR (2005–2014) je bilo poudarjeno, da mora biti trajnostni razvoj zastopan na vseh področjih vzgoje in izobraževanja, s ciljem zagotavljanja okoljske celovitosti, ekonomske sposobnosti preživetja ter socialne pravičnosti za sedanje in prihodnje generacije (UNESCO 2014). Za razumevanje pomena trajnostnega razvoja je potrebno povezovanje znanja vseh znanstvenih disciplin in šolskih predmetov od vrteca do univerze (UNESCO 2021; Bianchi idr. 2022). Analiza učnih načrtov dveh študijskih programov izobraževanja učiteljev na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani nas opozarja, da v učnih načrtih vsi cilji trajnostnega razvoja niso enakomerno zastopani, kar je lahko koristna informacija za opredelitev področij študijskega programa, ki jih je treba izpopolniti (Fischer 2022).

Večjih razlik med analiziranimi študijskima programoma Razredni pouk ter Specialna in rehabilitacijska pedagogika, ki izobražujeta učitelje za osnovno šolo in osnovno šolo z nižjim izobrazbenim standardom, nismo zaznali. V obeh pričakovano prevladuje omemba CTR4 – Kakovost izobraževanja, ki pa žal pogosto sameva oziroma ni tesneje povezan z drugimi cilji trajnostnega razvoja, kot je zapisano v priporočilih kažipota VITR (UNESCO 2021a). Ugotavljamo tudi, da se zastopanost ciljev trajnostnega razvoja v posameznih delih učnega načrta zelo razlikuje, kar lahko nakazuje na pomanjkljivo načrtovanje vsebin in ciljev oziroma študijskih rezultatov v analiziranih učnih načrtih.

Popolna odsotnost oziroma majhna zastopanost številnih ciljev trajnostnega razvoja in njihova večja pogostost v izbirnih kot obveznih predmetih nakazuje, da je trajnostni razvoj še vedno obrobno področje v univerzitetnih programih izobraževanja učiteljev. To potrjuje tezo Orra (2017) o rigidnosti visokošolskega prostora, ki še ne omogoča sistemskega pristopa oziroma povezane obravnave ciljev trajnostnega razvoja. Sistemsko mišljenje je namreč nujno za razumevanje resničnosti glede na druge okoliščine (lokalne, regionalne, globalne) in področja (okoljska, družbena, ekonomska, kulturna), saj podsistemi delujejo drugače, ko jih ločimo od sistema. Sistemsko mišljenje je mogoče razumeti kot orodje za ocenjevanje možnosti, sprejemanje odločitev in ukrepanje (Bianchi idr. 2022).

Posamična oziroma razdrobljena obravnava CTR krepi kratkoročno naravnost in lahko privede do pretirane poenostavitve problemov trajnostnosti (Bianchi idr. 2022), zato je pomemben kazalnik tudi število predmetov v študijskem programu izobraževanja učiteljev, ki hkrati obravnavajo več CTR. Če iz obravnave izvzamemo CTR4 – Kakovost izobraževanja, lahko ugotovimo, da so predmeti, ki hkratno obravnavajo dva ali več CTR, zelo redki, kar ne omogoča celovite in kritične obravnave kompleksnih izzivov trajnostnosti. Bistveno je namreč, da študenti razumejo kompleksnost naravnih in družbenih sistemov ter tridimenzionalnost trajnostnega razvoja (okoljski, družbeni in ekonomski vidik), kar součinkuje in vpliva na naše sedanje ter prihodnje odločanje (Bianchi idr. 2022; Milner-Gulland in Rowcliffe 2007). Terlević in sodelavki (2015) poudarjajo, da naj izobraževanje za trajnostni razvoj pri študentih v ospredje postavlja vrednote ter jih usposablja za praktične dejavnosti in procese demokratičnega odločanja.

Potrebna je nova družbena pogodba, ki mora temeljiti na človekovih pravicah in načelih nediskriminacije, socialne pravičnosti, spoštovanja življenja, človeškega dostojanstva in kulturne raznolikosti. Vključevati mora etiko skrbi, vzajemnosti in solidarnosti. Krepi mora izobraževanje kot javno dejavnost in skupno dobro (UNESCO 2021b). Tridimenzionalnost trajnostnega razvoja je smiselno študentom tudi eksplicitno predstaviti, na primer z že omenjenim prikazom CTR v obliki poročne torte (Azote for Stockholm Resilience Centre, Univerza v Stockholmu). S tem lahko študentom pomagamo razumeti, da so vrednote konstrukti ter kako in kdaj v primeru konfliktov iščemo kompromis med vrednotami. V procesih izobraževanja učiteljev bi bilo smotno v ospredje postaviti ključne izzive in dileme, povezane s predlaganimi strategijami nadaljnjega družbenega razvoja, kot sta evropski zeleni dogovor (2019) ter načrt za okrevanje in odpornost (2021), kjer se premalo pozornosti namenja tridimenzionalnosti trajnostnega razvoja in kjer se, kot pišeta Jackson in Victor (2019), neutemeljeno zagovarja razmejitev (ekonomske) rasti od okoljskih pritiskov. Trajnostni razvoj konceptualno ne obravnava danega trenutka v času in prostoru (glej definicijo WCED 1987), ampak dolgoročne dinamične procese prilagajanja človeštva okoljskim danostim, zato je opisano razmejitev tudi nemogoče utemeljeno poučevati v kontekstu VITR. Na tem področju učni načrti analiziranih študijskih programov ne ponujajo zadostne podlage za celostno, kritično obravnavo področij trajnostnega razvoja in VITR. Zato je treba v učne načrte in pedagogiko vnesti zavedanje o spreminjajočem se svetu, načrtno razvijati sposobnosti učečih za prepoznavanje problemov in njihovo reševanje ter preseči disciplinarne meje, da bi skupaj našli izvedljive in domiselne rešitve za prihodnost (UNESCO 2021b).

Raziskava ima tudi nekatere pomanjkljivosti, ki jih pri interpretaciji rezultatov ne smemo zanemariti. V prvi vrsti gre za vprašanje vsebinske veljavnosti seznama ključnih besed, ki označujejo posamezne cilje trajnostnega razvoja. Kljub temu, da je bila v pripravo seznama in analizo učnih načrtov vključena interdisciplinarna skupina strokovnjakov, dopuščamo možnost nadgradnje seznama in postopkov analize v nadaljnjih raziskavah. Zavedati se moramo tudi, da učni načrti nujno ne odsljikavajo realne izvedbe predmeta, zato v prihodnje načrtujemo v analizo vključiti tudi pogovore z izvajalci predmetov in študenti ter izvedbo analize učnih gradiv in metod dela pri predmetu.

Raziskava je nastala s finančno podporo Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS) v okviru temeljnega raziskovalnega projekta št. J5-4573 »Razvijanje veščin 21. stoletja za trajnostni razvoj in kvalitetno izobraževanje v času hitrih tehnološko pogojenih sprememb gospodarskega, socialnega in naravnega okolja« in bilateralnega projekta št. BI-JP/21-23-003 »Razvoj kazalnikov za celovit institucionalni pristop pri izobraževanju učiteljev za VITR: na poti k doseganju ciljev trajnostnega razvoja«.

Literatura in viri

- Azote for Stockholm Resilience Centre, Stockholm University CC BY-ND 3.0. (2023). *The SDGs wedding cake*. Dostopno na: <https://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2016-06-14-the-sdgs-wedding-cake.html> (pridobljeno 1. 10. 2023).
- Bezeljak, P., Scheuch, M. in Torkar, G. (2020). Understanding of sustainability and education for sustainable development among pre-service biology teachers. *Sustainability*, 12, št. 17, str. 6892.
- Brumen, J. (2020). »Novi zeleni dogovor proti odrasti«: zgodovinska in epistemološka umestitev razprave. *Časopis za kritiko znanosti*, 48, št. 279, str. 43–76.
- Bianchi, G., Pisiotis, U. in Cabrera Giraldez, M. (2022). *GreenComp the European sustainability competence framework*. V: Y. Punie in M. Bacigalupo (ur.). EUR 30955 EN (JRC128040). Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Council of the European Union. (2016). *Shared vision, common action: A stronger Europe: A global strategy for the European Union's foreign and security policy*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostopno na: <https://data.europa.eu/doi/10.2871/9875> (pridobljeno 1. 10. 2023).
- Council of the European Union. (2022). *Proposal for a Council recommendation on learning for environmental sustainability – Adoption*. Dostopno na: <https://europa.eu/!66YnCp> (pridobljeno 1. 10. 2023).
- European Commission. (2019). *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - The European Green Deal*. Dostopno na: <https://eur-lex.europa.eu/resource> (pridobljeno 1. 10. 2023).
- Eurostat. (2020). Sustainable development in the European Union Overview of progress towards the SDGs in an EU context. V: A. Sabadash (ur.). *European Union*. Dostopno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-catalogues/-/ks-06-22-017> (pridobljeno 1. 10. 2023).
- Fischer, D., King, J., Rieckmann, M., Barth, M., Büssing, A., Hemmer, I. in Lindau-Bank, D. (2022). Teacher education for sustainable development: A review of an emerging research field. *Journal of Teacher Education*, 73, št. 5, str. 509–524.
- Hickel, J. in Kallis, G. (2020). Is green growth possible? *New Political Economy*, 25, št. 4, str. 469–486.
- Holst, J. (2023). Towards coherence on sustainability in education: a systematic review of whole institution approaches. *Sustainability Science*, 18, str. 1015–1030.
- Jackson, T. in Victor, P. A. (2019). Unraveling the claims for (and against) green growth. *Science*, 366, št. 6468, str. 950–951.
- Kohl, K., Hopkins, C., Barth, M., Michelsen, G., Dlouhá, J., Razak, D. A., Abidin Bin Sanusi, Z. in Toman, I. (2021). A whole-institution approach towards sustainability: a crucial aspect of higher education's individual and collective engagement with the SDGs and beyond. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 23, št. 2, str. 218–236.
- Korthagen, F. (2010). The relationship between theory and practice in teacher education. V: P. L. Peterson, E. L. Baker in B. McGaw (ur.). *International encyclopedia of education*. Amsterdam, Academic Press, str. 669–675.
- Krek, J. in Metljak, M. (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011*. [White Paper on Education in the Republic of Slovenia 2011]. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

- Parrique T., Raworth, K. in Liegey, V. (2023). *Evropa post-rasti ključnega pomena za preživetje in razcvet, poziva več kot 400 civilnih družbenih skupin in strokovnjakov*. Dostopno na: <https://friendsoftheearth.eu/wp-content/uploads/2023/05/SL-BG-Open-Letter.pdf> (pridobljeno 1. 10. 2023).
- McGarr, O. (2010). Education for sustainable development in technology education in Irish schools: A curriculum analysis. *International Journal of Technology and Design Education*, 20, str. 317–332.
- Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J., Behrens III, W. W. (1972). *The limits to growth: A report for the Club of Rome's Project on the predicament of mankind*. New York: Universe Books.
- Millennium ecosystem assessment, M. E. A. (2005). *Ecosystems and human well-being*. Washington, DC: Island Press.
- Milner-Gulland, E. J. in Rowcliffe, J. M. (2007). *Conservation and sustainable use: a handbook of techniques*. Oxford: Oxford University Press.
- Ministrstvo za šolstvo in šport. (2007). *Smernice vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj od predšolske vzgoje do downiverzitetnega izobraževanja*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Načrt za okrevanje in odpornost (NOO)*. (2021). Ljubljana: Urad Republike Slovenije za okrevanje in odpornost. Dostopno na: <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/nacrt-za-okrevanje-in-odpornost/> (pridobljeno 1. 10. 2023).
- Orr, W. D. (2017). Foreword. V: B. Jickling in S. Sterling (ur.). *Post-sustainability and environmental education: Remaking education for the future*. London, Springer, str. 7–11.
- Rieckmann, M. (2019). Education for sustainable development in teacher education. An international perspective. V: S. Lahir (ur.). *Environmental Education*. Delhi, Studera Press, str. 33–48.
- Terlević, M., Starčič, A. I. in Šubic Kovač, M. (2015). Trajnostni prostorski razvoj v visokošolskem izobraževanju. *Urbani izziv*, 26, št. 1, str. 40–55.
- WCED, S. W. S. (1987). World commission on environment and development. *Our common future*, 17, št. 1, str. 1–91.
- Združeni narodi. (1992). *United Nations Conference on Environment and Development*. Dostopno na: <https://sdgs.un.org/publications/agenda21> (pridobljeno 1. 10. 2023).
- Združeni narodi. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Dostopno na: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld> (pridobljeno 1. 10. 2023).
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2002). *Education for sustainability from Rio to Johannesburg: Lessons learnt from a decade of commitment*. Johannesburg, UNESCO. Dostopno na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000127100> (pridobljeno 1. 10. 2023).
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2014). *Shaping the future we want – UN decade of education for sustainable development (Final report)*. Paris, UNESCO. Dostopno na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000230171.locale=en> (pridobljeno 1. 10. 2023).
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2018). *Education for sustainable development: Partners in action – Global Action Programme (GAP)*. Paris, UNESCO. Dostopno na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000368829> (pridobljeno 1. 10. 2023).
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2021a). *Education for sustainable development – a roadmap*. Paris, UNESCO. Dostopno na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374802> (pridobljeno 1. 10. 2023).
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2021b). *Re-imagining our futures together: A new social contract for education*. Paris, UNESCO.

Priloga 1

CTR	Ključne besede	Primeri ciljev/vsebin iz učnih načrtov (in študijski program)
1	revščina, izključenost, dobrine, dohodek, socialna zaščita, lastništvo, nesorazmerje, preživetje/preživljanje	Izobraževanje žensk – zgodovinski pregled njihovega vključevanja in izključevanja na področju edukacije. (SRP)
2	pridelava, lakota, prehrana, prehranjenost, debelost, kmetijske površine, obdelovalne površine, kmetijstvo, prehranska varnost, podhranjenost, tla, genetski vir, hrana	Človekov odnos do dediščine, izbrani primeri ravnanja z dediščino v Sloveniji (stavbna dediščina, gospodarsko prizadevanje, komunikacijska sredstva, roko-delstvo in obrt, šege in navade, prehrana, družabno življenje, znanje, dediščina praznikov, spomenikov ...). (RP)
3	življenjski slog, bolezni, preventiva/preventivno, zdravje, dobro počutje, življenjska doba, umrljivost, smrtnost, samomor, pričakovana starost, kajenje, epidemiologija, nalezljive bolezni, zdravstvene storitve, skrb za zdravje	Pojasni pomen aktivnega odmora in minute za zdravje. (RP)
4	vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj, pismenost/opismenjevanje, okoljska ozaveščenost, vključenost/vključevanje, pedagoško usposabljanje, državljanstvo, vseživljenjsko učenje/vseživljenjsko izobraževanje, otroci in mladostniki, otrok, oviranosti/motnje/primanjkljaji, dostop do izobraževanja, enaka možnost	Načrtuje in predstavi program vseživljenjskega učenja, ki zagotavlja aktivnost odraslih oz. starih oseb ob upoštevanju značilnosti posameznika. (SRP)
5	zgodnje in prisilne poroke, enakost med spoloma, diskriminacija/diskriminatorno, spol/spolni, domače delo, človekove pravice do izobraževanja, opolnomočenje	Enakost, univerzalnost in pravica do različnosti; sprejemljiva neenakost za pravičnost; spol in enakost. (SRP)
6	higiena, čista voda, pitna voda, onesnaževanje/onesnaževala vode, podtalnica, čistilne naprave, sanitacija/sanitarije, odplake, varčevanje z vodo, upravljanje vodnih virov	Mentalno-higienski pogoji razvoja (družina, šola) in učiteljevo preventivno delo. (RP)
7	trajnostna oskrba, trajnostna energija, obnovljivi/obnovljivost virov, zelena energija, čista energija, poraba energije, energetska odvisnost, energija/energijske, energijske učinkovitosti	Snovi in energija v ekosistemu: kaj je ekologija, ravnovesje v ekosistemu, tok energije, prehranjevalne verige, prehranjevalni spleti, piramida biomase, piramida številčnosti, recikliranje. (RP)
8	gospodarjenje, gospodarstvo/gospodarsko, zaposlovanje/zaposlitev, industrija/industrijsko, infrastruktura, brezposelnost, trg delovne sile, delovno mesto, dostojno delo, ravnovesje dela in zasebnega življenja, gospodarska rast, podjetje, delavske pravice	Osnovni koncepti ekonomike: opredelitev ekonomike in gospodarjenja, redkost in izbira, oportunitetni stroški, temeljna ekonomska vprašanja. (RP)

9	informacijsko-komunikacijska tehnologija, inovacija/inovativnost, tehnološki razvoj, raziskovalno-razvojne dejavnosti, transport, prevoz, potniški, promet, industrializacija, delavske pravice	Pripomočki, podporna in informacijsko-komunikacijska tehnologija. (SRP)
10	demokracija, neenakost/neenakost med spoloma, enakost, enakopravnost/enakopravno, diskriminacija/diskriminatorno, nediskriminativno/nediskriminativnost/antidiskriminatorno, imigracije/migracije/emigracije, socialno vključevanje/vključenost, selitve, priseljevanje/priseljenci, odseljevanje, kupna moč, prenaseljenost	Poznavanje, razumevanje in usmerjenost v inkluzivno, nediskriminativno delo, multikulturalnost. (SRP)
11	varnost, naselje, urbanizacija, odpadki/odpadna embalaža/odpadne snovi, recikliranje, mesto, nesreča, kulturna in naravna dediščina, lokalna skupnost, ljudje v ranljivih situacijah, zmanjševanje odpadkov, slum, nastanitev/stanovanje	Občutljivost (osveščenost) za naravno in družbeno okolje, nacionalno kulturno dediščino, multikulturalnost in nediskriminativnost. (RP)
12	okoljska ozaveščenost/okoljsko ozaveščeno življenje, proizvodnja, potrošnik/potrošništvo/potrošnja, produktivnost, odpadna embalaža/odpadne snovi/odpadki, trajnostni življenjski slog	Študent bo na osnovi novo pridobljenih znanj, praktičnega dela na primerih in diskusije znal načrtovati in organizirati aktivnosti v gospodinjstvu, ki zadevajo finančno načrtovanje (naložbe, nepremičnine, davke), ravnanje s časom in potrošniške odločitve. (RP)
13	klimatske spremembe, podnebno ukrepanje, blažitev in prilagoditve na klimatske spremembe, globalno segrevanje, ogljikov dioksid, emisije, toplogredni plini, varovanje okolja, globalne spremembe (okolja, temperature), dvig temperature, prilagajanje podnebnim spremembam	Ni zadetkov.
14	morje, ocean, dvig gladine oceanov, morski, ribolov, ribe, obala/obalna, morski ekosistemi, zakisljevanje morij, biotska pestrost/raznovrstnost, trajnostno ribištvo	Naravni ekosistemi: gozd, mlaka, morje, gorski in jamski svet, značilni predstavniki ekosistemov. (RP)
15	degradacija okolja, biotska pestrost/raznovrstnost, celinske vode, kopenski ekosistemi, gozd, reka, mokrišča, degradacija/onesnaženje (tal, kopenskih ekosistemov), nezakonit lov, gore/gorski, sladkovodni (ekosistemi), puščave, jezero, travniki, izsekavanje gozdov, širjenje puščav, ohranjanje vrst, ekosistemske storitve	Razume raznolikost živega sveta. (RP)

16	pravno varstvo, zakonodaja, kriminal, kriminologija, nasilje/nenasilje, vandalizem, korupcija, sodišče, mir, pravičnost, izkoriščanje, svoboda, demokratično odločanje, mednarodno sodelovanje, nediskriminatorni zakoni in politika	V pedagoški praksi prepozna aktualne probleme pri zagotavljanju pravičnosti in učinkovitosti v izobraževanju. (SRP)
17	odločanje, človekove pravice, mir, vzdržnost dolga, globalno učenje, partnerstvo, miroljubnost, demokratično odločanje, vključujoča družba, kazalniki napredka, usklajenost politik	Razvija in uporablja principe etike participacije, partnerskega sodelovanja in soaktivnosti. (RP)
SPL	naravovarstvo, okoljevarstvo, okoljski problemi/problematika, trajnostni razvoj/misli, zavarovane/zaščitene vrste, varovanje/varstvo narave, ogrožene vrste/ogroženost	Okoljska vzgoja, vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj ter ekološka osveženost učitelja. (RP)

Hana ROŽMAN (University of Ljubljana, Faculty of Education, Slovenia)
 Khalifatulloh FIEL'ARDH (Okayama University, Graduate School of Education, Japan)
 Milena KOŠAK BABUDER (University of Ljubljana, Faculty of Education, Slovenia)
 Karmen JAVORNIK (University of Ljubljana, Faculty of Education, Slovenia)
 Hiroki FUJII (Okayama University, Graduate School of Education, Japan)
 Gregor TORKAR (University of Ljubljana, Faculty of Education, Slovenia)

TEACHER EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT: CURRICULUM ANALYSIS OF TWO STUDY PROGRAMMES AT THE FACULTY OF EDUCATION, UNIVERSITY OF LJUBLJANA

Abstract: The study presents an analysis of sustainable development goals in the curricula of two teacher education programmes (Primary education, Special and rehabilitation education) at the Faculty of Education, University of Ljubljana. A list of keywords representing each of the 17 Sustainable Development Goals was used for the analysis. The results show that the curricula focus mainly on Sustainable Development Goal 4 - Quality education - and less or not at all on the other goals. The individual consideration of the Sustainable Development Goals and their greater representation in elective courses indicates a lack of systemic approach and the marginality of sustainable development issues in teacher education curricula. The study highlights the need for further research to understand why sustainable development is underrepresented in teacher education programmes.

Keywords: sustainable development goals, sustainable development, curriculum, teacher education

Email for correspondence: gregor.torkar@pef.uni-lj.si